

ศึกษาแนวคิดเรื่องพุพพเปตพลีตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท

The study of the concept of Pabbapetapali in Theravada Buddhism

พระครูจิระธรรมอนุกุล(ธมมังกโร/โณมจิ่งหรีด)^๑

ดร.ประสพฤกษ์ รัตน์ยงค์^๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารเรื่องศึกษาแนวคิดเรื่องพุพพเปตพลีตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อคือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องพุพพเปตพลีตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับในพุพพเปตพลีและ ๓) เพื่อศึกษาแนวความคิดเรื่องพุพพเปตพลีตามแนวพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลในสังคมไทย พบว่า พุพพเปตพลี หมายถึง การทำบุญแล้วอุทิศไปให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตระหว่างคนที่ยังมีชีวิตและผู้ที่ล่วงลับไปแล้วมีมาตั้งแต่สมัยอินเดียโบราณจนถึงสมัยและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนไทยจะเห็นได้จากทุกครั้งที่มีการทำบุญให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา คนไทยมักจะนิยมอุทิศบุญนั้นให้แก่ญาติมิตรผู้ล่วงลับไปแล้วเสมอ จนกลายมาเป็นประเพณีในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : พุพพเปตพลี,หลักธรรม, สังคมไทย.

Abstract

The study emphasizes on following three objectives: 1) merit transference in Buddhist scriptures, 2) belief of merit transference in Thai society and 3) merit transference in Buddhist scriptures influencing on Thai society.

As the results of study, in the Buddhist scriptures state about merit transference as transferring merits to the departed relatives. Importantly, living doer should perform merit transference because merit transference are beneficial both for living doer showing gratitude to someone departed and the departed relatives. That is, the departed who is reborn in an unfortunate spirit form could be released from

^๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

^๒ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

their suffering condition through the transferring of merits to them by friends and relative who do some meritorious deeds. Additionally, the doer of merit transference will feel gladness in his heart because aware of good deed.

Believe in merit transference of Thai society is influenced from Shamanism and Buddhism along with traditional belief about transferring merits to the departed one. After passing on someone who may be relatives or known persons, the living favors transferring merit to departed one. Such believe was inherited since ancient times. Recently, believe in merit transference according to Buddhist scriptures becomes central feature influencing on Thai society, way of life, and tradition. Therefore, whenever merit is performed, the living always transfers that merit to the departed. Moreover, this has value of mind and create relation between living and departed ones as well.

Keywords : Puppagptapli, Principle of Buddhadamma, Thai society.

๑ บทนำ

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยมาช้านานเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนทั่วไป คนไทยยอมรับปฏิบัติตามคำสอน ตลอดจนประเพณี พิธีกรรมทางพุทธศาสนา จนเป็นเหตุให้คำสอน พิธีกรรมทางพุทธศาสนาเข้าไปสู่วิถีชีวิตของคนไทยทุกครั้งที่มีการทำบุญ เช่นการให้ทานบริจาคเงิน ทองสร้างศาสนสถาน, โบสถ์ วัดวาอาราม, รวมถึงไปการรักษาศีล และการทำสมาธิภาวนามักจะนิยม กรวดน้ำอุทิศกุศลผลบุญที่ได้ทำแล้วไปให้แก่ผู้มีพระคุณทั้งหลายที่ล่วงลับไปแล้ว และเจ้ากรรมนายเวร และสัตว์โลกทั้งหลายให้มารับบุญจากเราและขอให้มีความสุขในภพภูมิที่เกิด การทำเช่นนี้เรียกว่า ปุพพเปตพลี คือ การอุทิศส่วนกุศลที่ได้ทำแล้วส่งไปให้ญาติทั้งหลายที่เกิดในภพภูมิของเปรตการทำ ปุพพเปตพลีนี้ได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานกลายมาเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามในสังคมไทยที่ยังได้รับการสืบทอดปฏิบัติกันต่อมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการ อยากจะศึกษาแนวคิดเรื่องปุพพเปตพลีตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทว่ามีความเป็นมาอย่างไร หลักธรรมที่เกี่ยวข้อกับปุพพเปตพลีที่สามารถนำไปปฏิบัติได้มีอย่างไรบ้างจึงมีวัตถุประสงค์คือ

๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องบุพเพตพลีตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับในบุพเพตพลี
๓. เพื่อศึกษาแนวความคิดเรื่องบุพเพตพลีตามแนวพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลในสังคมไทย

๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าทางเอกสารตามลำดับ รวบรวมข้อมูลแล้วค้นคว้านำมาเรียบเรียงย่อความ จากข้อมูลที่เชื่อถือได้ คือปฐมภูมิ ค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำมาวิจัยเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องบุพเพตพลีตามแนวพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลในสังคมไทยประกอบเอกสารแล้วนำเสนอผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย

๔ สรุปผลการวิจัย

๑. แนวคิดเรื่องบุพเพตพลีตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า บุพเพตพลี คือ การทำบุญแล้วอุทิศไปให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว อันเป็นการแสดงความมีน้ำใจผูกพันกันระหว่างคนที่ยังมีชีวิตอยู่และผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเพื่อแสดงกตัญญูตเวทิตาธรรม มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตเพราะส่งเสริมด้านความสามัคคี ด้านการเสียสละ และด้านความกตัญญู พระพุทธศาสนาได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียโบราณมีในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่นพระไตรปิฎก อรรถกถามังคลัตถที่ปนีและอรรถกถาพระธรรมบท เป็นต้น เป็นเรื่องราวที่แสดงถึงการทำบุพเพตพลี อุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติมิตรหรือลูกหลานผู้ล่วงลับไปแล้วให้มีความสุขความเจริญ อันเป็นความส่งความปรารถนาดีต่อกันทั้งผู้ที่มีชีวิตอยู่และผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว บุพเพตพลีในทางพระพุทธศาสนาโดยย่อมี ๒ อย่างคือ ๑) การอุทิศบุญให้แก่ผู้ตายไปแล้วมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันคือ (๑) ปัตติทานมัย คือการทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น (๒) ทักขิณานุประทาน ทานเจตนาเป็นเหตุให้บุญเจริญเพิ่มพูนขึ้น (๓) บุพเพตพลี คือการทำบุญอุทิศให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วและ(๔) มตกทาน คือ ทานที่อุทิศผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ๒) การอุทิศบุญให้แก่ผู้ยังมีชีวิตอยู่ โดยการแบ่งบุญให้ด้วยการทำความดีแล้วส่งความดีไปให้ที่เราเรียกว่าแผ่เมตตา ดังเรื่องสุขสามเณร เป็นต้น

๒. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับในบุพเพตพลี พบว่า มีหลักธรรม คือ ๑) หลักบุญกิริยาวัตถุ คือ ทาน บุญสำเร็จด้วยทาน ศีล บุญสำเร็จด้วยศีลและภาวนา บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา ๒) หลักการบูชา คือ บูชาด้วยเครื่องสักการะและปฏิบัติบูชา ๓) หลักกตัญญูตเวทิตา การรู้บุญคุณคนอื่น

แล้วตอบ ๔) หลักพิธีกรรม ๕ คือ ญาติพิธี อดิทธิพิธี ปุพพเปตพิธี ราชพิธี เทวตาศรี ๕) หลักทศ ๖ คือ บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับเราในฐานะทศ ๖ ไม่ว่าจะเป็น เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดล่วงลับตายจากกัน ก็ต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลเป็นปุพพเปตพิธีไปให้ ๖) บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ คือ

๓. แนวความคิดเรื่องปุพพเปตพิธีตามแนวพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลในสังคมไทยพบว่า ความเชื่อของคนไทยได้มีมาโดยลำดับเริ่มตั้งแต่ความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อแบบพราหมณ์ และความเชื่อแบบพุทธศาสนา คือ ความเชื่อเรื่องกรรม นรก สวรรค์ เป็นต้น ด้วยความเชื่อนี้เมื่อชาวพุทธทำบุญต่าง ๆ ต้องทำบุญอุทิศกุศลไปให้ อันเป็นการสงเคราะห์ต่อญาติมิตรด้วยกันและกันจนมีอิทธิพลต่อสังคมไทยด้านต่างๆ คือ ๑) ด้านประเพณี มีประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับปุพพเปตพิธี การทำบุญอุทิศแก่ผู้ตาย เช่น ทำบุญสวดศพ ครบ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน ทำบุญหลังตายบ้างเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตาย จนกลายมาเป็นขนบ ประเพณี ที่ยึดถือปฏิบัติในทุกภาคของประเทศไทย เช่น ประเพณีกัวยสลาก ของภาคเหนือ พิธีชิงเปรต ของภาคใต้ พิธีสารท ของภาคกลางและพิธีบุญแจกข้าวของอีสานซึ่งประเพณีเหล่านี้ได้รับการปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ๒) ด้านสังคมไทย เมื่อบุคคลได้สร้างบุญแล้ว และได้ทำการเจริญเมตตาจิตขยายส่วนบุญ ที่ตนได้ทำแล้วไปให้บุคคลอื่น จึงส่งผลให้ ไม่เฉพาะแต่ตนเองเท่านั้นที่ได้รับความสุขอันเกิดขึ้น จากคุณธรรมภายในจิตใจของตน แต่บุคคลอื่น ที่อาศัยอยู่ในสังคมาล้อมรอบข้างก็พลอยได้รับความสุขไปด้วยทำให้สังคมเกิดความสงบสุขได้อย่างแน่นอน ๓) ด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา เปตตพิธีมีการทำบุญเพื่อสั่งสมบุญให้กับตนเอง เพื่ออุทิศให้แก่บรรพชน เพื่อบูชาคุณของคน และเพื่อเป็นการบูชาเทพยดาทั้งหลายเปตตพิธีนั้นส่งผลโดยตรงและโดยอ้อม แก่พระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ เช่นการทำบุญ การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

๕ บทสรุป

ปุพพเปตพิธี คือ การอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ แล้วพัฒนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย กลายมาเป็นประเพณีการทำบุญอุทิศส่วนบุญให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตา ยาย ตลอดจนญาติพี่น้อง และเจ้ากรรมนายเวรจนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาสามารถหล่อหลอมสังคมได้เป็นอย่างดี

๖ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแนวคิดเรื่องปุพพเปตพิธีตามแนวพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลในสังคมไทยนั้นมีความเปลี่ยนแปลงมากในปัจจุบันหรือเยาวชนมีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้อย่างไรบ้าง ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำเรื่องต่อไปนี้

- ๑) การศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการประเพณีชิงเปรตของชาวนครศรีธรรมราช

๒) การศึกษาทิศทาง การเปลี่ยนแปลงของประเพณีไทยที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ธวัช ปุณโณทก, "ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน." ใน **วัฒนธรรมพื้นบ้าน :**

คติความเชื่อ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

แปลก สนธิรักษ์, **พิธีกรรมและลัทธิประเพณี**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๔.

ฉัตรชัย วิชัยผิน และคณะ, "พิธีกรรมแซนโดนตา บ้านบัวถนูน ตำบลสูงเนิน อำเภอกระสังจังหวัด

บุรีรัมย์", การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง, **ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยนเรศวร

, ๒๕๔๗

พระมหาสุพจน์ คำน้อย, "การศึกษาวิเคราะห์การสอนเรื่องการอุทิศส่วนบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท

", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

๒๕๔๗.